

OPONENTURA DIPLOMNÍHO PROJEKTU NA TÉMA CÍSAŘSKÝ OSTROV - PRAHA AUTORKY ZUZANY JOHANIDESOVÉ V ATELIERU ARCHITEKTA JANA JEHLÍKA

ÚNOR 2013

OPONENT: MICHAL FIŠER

Tvář ostrova

Císařský ostrov je součástí fenoménu zvaného pražské ostrovy. Je největším z nich a zřejmě i tím, který stále hledá svoji tvář. Přesněji řečeno ji teď už hledáme my obyvatelé Prahy, protože s postupujícím věkem i městem jsou to převážně už jen civilizační vlivy, které formují jeho charakter. Ten je v současné době velmi nejasný, trpí řečeno slovy diplomantky „spíš prázdnotou a izolací“.

Nacházíme se ve chvíli, kdy je stále reálné se rozhodnout, zda-li Císařský ostrov bude nadobro pohlcen vystavěnou materií města nebo jej prohlásíme za nezastavitelné území, časem třeba vymístíme čističku odpadních vod a ostrov „navrátíme“ krajině. Zuzana Johanidesová toto dilema řeší lišácky, rozděluje ostrov na dvě části: na západní zastavěnou způsobem kompaktního města a východní nezastavitelnou s důsledně uplatněným modelem kvasi původní krajiny. Obě protichůdné části jsou buď vyslanci města do krajiny nebo krajiny do města podle toho z jakého směru se k ostrovu údolím Vltavy blížíme. Koncept prvoplánový, obhajitelný tím, že část město je navržena jako nadstavba stávající čistírny, tedy na části ostrova nenávratně již poznamenaném stavební činností, část krajina se prostírá v území ostrova dosud relativně málo nebo vůbec zastavěném. Koncept postavený na kontrastu ostrova vůči okolním břehům Trojské kotliny – plovoucí město uprostřed zelené říční nivy či zelený ostrov v objetí města. Dokázali bychom nalézt řadu atraktivních vedut podporujících tento koncept, ale přeci jen: je situace Trojské kotliny takto černobílá? Správnost takového konceptu je možné také otestovat v kontextu ostatních pražských ostrovů, když se ptáme v čem jsou či mají být pražské ostrovy jiné, než okolní pevnina? A v čem jsou jednotlivé ostrovy specifické mezi sebou? Dokážeme Císařský ostrov v podání Zuzany Johanidesové podobně jako většinu ostatních pražských ostrovů pojmenovat jedním slovem?

Krajina ostrova

Čím je Císařský ostrov z pohledu krajinné typologie? Především je součástí tzv. Trojské kotliny, tedy široce rozevřeného říčního údolí vymezeného na severu skalnatými stráněmi

Bohnic a Kobylis, na jihu pak vyšší terasou pražského meandru Vltavy. Patří sem většina Stromovky na levém břehu, na pravém břehu pak široký pás říční nivy od Trojského mostu po Podhoří, jehož součástí je trojská rezidenční čtvrť, zahrada Trojského zámku nebo spodní část pražské zoo. Dno údolí bylo od pradávna přirozeně formováno meandrující přelévající se vodou, tekutý prostor lužního lesa, ojedinělé první stavby převážně reprezentované mlýny se vázaly na nižší tvrdé pahorky vstupující do prostoru nivy. Taková byla tvář ostrova zhruba před 150 lety. Kolonizace ostrova postupovala od měkkých forem jako pastevectví, zakládáním zahrad, sadů. Regulace přirozeného koryta, výstavba plavebního kanálu a ústřední čističky znamenala definitivní opuštění původního přírodního rázu ostrova, který se dochoval tu a tam ve fragmentech.

Říční terasa Trojské kotliny je tedy výchozím referenčním rámcem. Autorka ve východní části ostrova předpokládá návrat k původní formě biotopu. Tedy návrat ke krajině nivních luk, mokřadů, průtočných tůní, lužních lesů. Představou je harmonický obraz krajinné scenerie s tím, že „nejde o atrakci, ale návrat k normálu“. Zároveň je tato scenerie protkána sítí veřejných cest, tramvajových linek, doplněna restauračním zázemím návštěvníků atd. Zde nacházím zásadní protimluv a ptám se: co je myšleno tím normálem, onou divočinou města? Je to lužní les bez přítomnosti člověka nebo mokřad protnutý drážním tělesem tramvaje zde nejspíš vedeným po estakádě? Je normální rekonstruovat krajinu do podoby před 100, 200 lety? Skutečně se nejedná o atrakci? Jak lze zajistit harmonický klid lužního lesa uprostřed milionové metropole?

Z krajinářského pohledu logicky staronový biotop nivní luh lokálně přeskakuje i na oba břehy, vymezení těchto přesahů je však řešeno jen náznakově. Jaké je v místech současné zoo nebo navrhovaných říčních lázní rozhraní krajiny a navazující zástavby? Je možné ho přesněji lokalizovat, definovat? Tento detail považuji za stejně významný jako detail příčného profilu nové ulice.

Město ostrova

Město na ostrově je snem snad každého architekta. Arkadický obraz města jako nejvyšší formy civilizace plujícího nezměrným prostorem původních krajin. Pro inspiraci: Benátky nebo amsterodamský silodam... Nic z toho však není případem Císařského ostrova. Ten doposud slouží spíše jako územní rezerva, odkladiště servisních funkcí města, kompost. Výsledkem je nezajímavé a nevábné prostředí, řešení na půl cesty. Ovšem, jaký důvod, jaké mimořádné okolnosti by vedly k rozhodnutí zastavět Císařský ostrov? Domnívám, že by musela nastat zcela mimořádná situace, aby toto území bylo integrováno do okolního města, napojeno na dopravní systémy, technickou infrastrukturu. Mimořádná situace

předpokládá mimořádná řešení. Zpět k návrhu: je vcelku konformní bloková zástavba odpovědí na takovou situaci? Má se ostrov nebo jeho část stát pouhým pokračováním, klonováním okolního města? A co čistička? Je tu nebo není? Respektuje navržený zastavovací plán existující stavbu nebo se jakoby staví na zelené louce? Nejsou specifika industriální stavby limitem a výzvou zároveň? Není použití konvenčních systémů dopravy jako je automobil nebo tramvaj potlačením mimořádnosti ostrova?

Trojský „landscape urbanism“

Má-li být „výsledkem zásahu organismus, který stírá rozdíly mezi městem a krajinou, mezi řekou a pevninou, mezi Bubenčí a Trojou, mezi přírodním a kultivovaným“, jak budeme schopni číst, rozlišit významové, funkční, prostorové podmnožiny Trojské kotliny? Kde končí divoký luh a začíná ulice? Jaké typy krajin nebo městských prostorů se nachází na přechodu mezi tím? Jak je takovéto fluidní rozhraní rozsáhlé? Jsme schopni tyto jemné prahy uchopit technologicky a trvale je udržovat? Jsou skutečně takové hranice, resp. jejich zjevnost pro fungování celku nepodstatná? Kde ještě nesmím a kde už mohu odhodit ohryzek jablka, rozdělat oheň? Navíc, jaký je vlastně motiv stírání rozdílu mezi krajinou a městem? Je úměrné těmto motivům propojovat Císařský ostrov s pevninou jedenácti novými přemostěními, vést novou linku tramvaje kilometry nezastavitelným územím pro potěchu oka cestujícího nebo tvořit umělou geomorfologii na podzemním patře nového města? Kde končí romantická vize a začíná pragma?

Přestože diplomní práce Zuzany Johanidesové vzbuzuje mnoho otázek a pochyb jsem velice rád za její zájem a rozhodnutí se takovému tematu věnovat. Vnímám tuto práci přes její určitou prvoplánovost, nedokonalost nebo snad právě proto jako jako vážný apel na situaci, kdy nejsme jako architekti schopni objektivně a v plné vážnosti přiznat, že krajina byla dříve, než město a máme-li dobře poznat město, musíme stejně dobře poznat krajinu, do níž bylo vloženo. Možná umíme vytvořit obyvatelné město, možná umíme obhospodařovat krajinu. Na rozhraní mezi tím však stále tápeme, dosud jsme jej nepřijali jako svébytný fenomén našeho životního prostoru. Děkuji Zuzaně Johanidesové za její odvážný krok do neznáma a děkuji Janu Jehlíkovi za to, že jí dodal odvahy.

Děkuji a navrhuji hodnocení B.

Michal Fišer

5. února 2013 v Praze